

DNI KULTURY HOLENDERSKIEJ 2009

CROSSROADS FESTIVAL

FESTIWAL „ROZDROŻA”

JELEŃ GÓRA 19-24 PAŹDZIERNIKA 2009

KOLEGIUM KARKONOSKIE - KSIĄŻNICA KARKONOSKA - JELEŃGÓRSKIE CENTRUM KULTURY

LITERATURA BEZ GRANIC

Holenderscy pisarze transgraniczni

YASMINE ALLAS (Somalia)

VAMBA SHERIF (Liberia)

RODAAN AL GALIDI (Irak)

w rozmowach z polskimi pisarzami

OLGĄ TOKARCZUK

NATASZĄ GOERKE

IGNACYM KARPOWICZEM

o migracji i micie

DLACZEGO MIGRACJA?

Europę można określić jako rzeczywistość narodów, ustalonych nazw i granic. Jednak poza tą rzeczywistością istnieje jeszcze inna Europa, tworzona przez migrację; to ludzie poruszający się po rozdrożach, skrzyżowaniach, opowieścią i mitem nieustannie zmieniający przestrzeń i nazwy. Tworząc i żyjąc na rozdrożach, pisarze transgraniczni stykają się z rzeczywistością migracji i stawiają zasadnicze pytanie: „czyż wszyscy nie jesteśmy migrantami...?”

Festiwal „Rozdroża” organizuje Fundacja Nemo oraz Stowarzyszenie „Góry Babel”. Festiwal odbywa się przy wsparciu
- The Foundation for the Production and Translation of Dutch Literature
- Ambasady Królestwa Niderlandów

* HOLENDERSCY I POLSCY PISARZE TRANSGRANICZNI

rozmowy i prezentacje, wprowadzenie Olgi Tokarczuk

* KŁĄTWA ROZDROŻA I NIEZNANA ŚCIEŻKA

Peter Spruijt z Nemo przedstawia lokalną legendę o demonach rozdroża

* BABCIE

„Polscy studenci rozmawiają ze swoimi babkami na temat migracji” – projekt przedstawia Ida Baj z Kolegium Karkonoskiego

* GRANICE WOLNOŚCI

Krótkie filmy o migracji oraz problemach praw człowieka przygotowane przez holenderską Fundację Anny Frank

* KONCERT HOLENDERSKIEGO CHÓRU “VOCAAL ENSEMBLE GRONINGEN”

średniowieczna i renesansowa muzyka kompozytorów polskich i holenderskich w wykonaniu chóru pod dyrekcją Wilfreda Renemana

* FILMOWE WPROWADZENIE DO KLASYKI LITERATURY HOLENDERSKIEJ

DLACZEGO JELEŃ GÓRA?

JELEŃ GÓRA – EUROPEJSKIE CENTRUM MIGRACJI!

Polska Jelenia Góra (przed 1945 rokiem niemieckie Hirschberg) leżąca na Dolnym Śląsku (Euroregion Nysa/Neisse) przy granicy z Czechami i Niemcami, między Wrocławiem, Berlinem i Pragą, jest rozdrożem Europy. Tu, jak w oku cyklonu, cała europejska historia zawracała i zmieniała ludzi, nazwy i granice, z polskich na czeskie, austriackie, pruskie/niemieckie, a od 1945 roku ponownie na polskie, po przymusowych wysiedleniach w każdym kierunku, tworząc nieświadomą ziemię niczyją, czarny trójkąt. Miasto zawdzięcza swój szczególny urok połączeniu rzeczywistości migracyjnej z mitami i legendami pobliskich Karkonoszy i Gór Izerskich oraz inspiracją licznych osiadłych tu pionierów, artystów i pisarzy.

W Holandii migracja wiąże się z rzeczywistością różnorodnych i kolorowych mniejszości, co prowadzi do gorzkich dyskusji na temat religii i integracji. W Polsce migracja jest kojarzona z losem i przeznaczeniem, wywołując burzliwe dyskusje dotyczące historii i tożsamości narodowej. W obu krajach rzeczywistość społeczna oraz historie życia związane z migracją skrywają się za niewidzialnymi granicami. Festiwal „Rozdroża” zbliża do siebie polskie i holenderskie historie migracji, próbując dotrzeć do oka cyklonu i opisywać go, sięgając po stare i nowe mity. Może zapoczątkuje zupełnie nowe spojrzenie na problematykę migracji...

PROGRAM

Otwarcie Tygodnia Kultury Holenderskiej w dniu 19. października 2009 o godz. 18.00 w sali Klubu Kwadrat Jeleniogórskiego Centrum Kultury przy ul. Bankowej 28/30.

- Uroczyste otwarcie Festiwalu „Rozdroże” z udziałem prezydenta miasta Jelenia Góra, Prezesa Fundacji NEMO oraz Stowarzyszenia Góry Babel
- Wprowadzenie do filmu dokumentalnego NEMO, informacja o Fundacji NEMO – prezentacja filmowa
- Spotkanie z Ad van Rijsewijk, i pisarze Yasmine Allas, Nataszą Goerke, Ignacym Karpowiczem.
- Wprowadzenie do filmu „Bliźniaczki” i Projektcja filmu (na podstawie powieści Tessa de Loo), reż. Ben Sombogaart

KOLEGIUM KARKONOSKIE

Wtorek, 20 października 10.00 – 12.30

Aula Rektoratu

HOLENDESCY I POLSCY PISARZE
TRANSGRANICZNI

Konferencja, wprowadzenie Olgi Tokarczuk.

- Oficjalne otwarcie przez prof. Tomasza Winnickiego Prorektora Kolegium Karkonoskiego
- Kłątwa rozdroża i nieznaną ścieżką – Peter Spruijt z Nemo przedstawia lokalną legendę o demonach rozdroża
- Babcię; ukryte wrota historii „Polscy studenci rozmawiają ze swoimi babkami na temat migracji” – projekt przedstawia Ida Baj z Kolegium Karkonoskiego
- Wprowadzenie do dyskusji na temat migracji, języka i wyobraźni – Olga Tokarczuk
- Debaty pisarzy holenderskich i polskich – Yasmine Allas (Somalia), Vamba Sheriff (Liberia), Al Galidi (Irak), Olga Tokarczuk, Natasza Goerke i Ignacy Karpowicz

Środa, 21 października

10.00 - 12.00 Warsztaty w salach wykładowych.

Spotkania autorów ze studentami polonistyki, anglistyki i germanistyki. Wszyscy studenci otrzymają wcześniej informacje o autorach i ich książkach.

a) wszyscy goście otrzymają polskie tłumaczenia fragmentów książek pisarzy holenderskich oraz ich biografie

b) w miesięczniku Odra ukażą się fragmenty powieści Yasmine Allas i Vambę Sheriff, ze wstępem Urszuli Topolowej, wykładowcy na Uniwersytecie w Poznaniu i Wrocławiu, zajmującej się holenderską literaturą migracyjną

JELENIOGÓRSKIE CENTRUM KULTURY LITERATURA HOLENDESKA PRZEKRACZA GRANICE

Prezentacja pisarzy holenderskich, którzy przybyli z innych krajów. Zapoznanie polskiego czytelnika z pisarzami holenderskimi i książką każdego z nich oraz pokaz fragmentów filmów powstałych w oparciu o te książki.

* Poniedziałek, 19 października

19.00 film „Bliźniaczki” (Ben Sombogaart 2002)
oparty na powieści Tessa de Loo (1946)

* Czwartek, 22 października

10.00 i 18.00 film „Minoes” (Vincent Bal.)
oparty na powieści Annie M.G. Schmidt (1911-95)

Piątek, 23 października

18.00 film „Odkrycie nieba” (Jeroen Krabbé 2001)
oparty na powieści Harry Mulischa (1927)

KSIAŻNICA KARKONOSKA

Środa, 21 października 17.00 – 19.30

HOLENDESCY I POLSCY PISARZE
TRANSGRANICZNI

rozmowy i prezentacje, wprowadzenie Olgi Tokarczuk.

- Kłątwa rozdroża i nieznaną ścieżką – Peter Spruijt z Nemo przedstawia lokalną legendę o demonach rozdroża
- Babcię; ukryte wrota historii „Polscy studenci rozmawiają ze swoimi babkami na temat migracji” – projekt przedstawia Ida Baj z Kolegium Karkonoskiego
- Wprowadzenie do dyskusji na temat migracji, języka i wyobraźni – Olga Tokarczuk
- Debaty pisarzy holenderskich i polskich – Yasmine Allas (Somalia), Vamba Sheriff (Liberia), Al Galidi (Irak), Olga Tokarczuk, Natasza Goerke i Ignacy Karpowicz

Piątek, 23 października

10.00 i 16.00

- KRÓTKIE ŻYCIE ANNY FRANK

Film Dokumentalny

- WOLNOŚĆ WYBORU: DYSKUSJA NAD
PROBLEMATYKĄ MIGRACJI

Krótkie filmy o migracji, dylematach praw człowieka oraz granicach wolności. Filmy te, przygotowane przez holenderską Fundację Anny Frank mają zachęcić gości do dyskusji.

CHÓR HOLENDESKI

“VOCAAL ENSEMBLE GRONINGEN”

Holenderski chór zaprezentuje średniowieczną i renesansową muzykę kompozytorów polskich i holenderskich, m.in. XIII-wieczną klasztorną muzykę chóralną ze Starego Sącza, XVI-wieczną kościelną muzykę chóralną Bartłomieja Pękiela i Mikołaja Zielińskiego, a także holenderskie madrygały Jana Pieterszooona Sweelincka. Chór z północno-wschodniego zakątka Holandii rozpoczął swą działalność 18 lat temu. Dwudziestoosobowy skład pod dyrekcją Wilfreda Renemana.

Koncerty:

* Środa, 21 października: 18.00

Kopaniec (Stara Kamienica)

* Czwartek, 22 października: 18.00

Kościół w Wojcieszycach (Stara Kamienica)

* Piątek, 23 października: 18.00

Świeradów Zdrój - Hala Spacerowa

* Sobota, 24 października: 19.00

Jelenia Góra - Kościół Świętego Krzyża

LITERATURA NA ROZDROŻACH

Festiwal dotyczy literatury transgranicznej i zadaje podstawowe pytania o stosunek autorów transgranicznych wobec migracji:

1. Jaki wpływ i oddziaływanie ma migracja na ich książki?
2. Co znaczy dla pisarza żyć i tworzyć między dwiema kulturami?
3. Czy literatura transgraniczna powinna odzwierciedlać osobiste życie pisarzy oraz rzeczywistość społeczno-polityczną?
4. Jakie są reakcje pisarzy na problematykę migracji w Europie i zjawisko rosnącego wsparcia dla ruchów nacjonalistycznych i przeciwnych migracji?
5. Co łączy holenderską i polską tematykę migracji i ich literaturę transgraniczną?

AUTORZY

Sześciu pisarzy weźmie udział w dyskusji na Festiwalu „Rozdroża” w Jeleniej Górze. Będą czytać fragmenty swoich książek i odpowiadać na pytania słuchaczy. Festiwal to także możliwość spotkania z pisarzami z kraju, gdzie autorów-imigrantów jest bardzo niewiele. Zaproszeni pisarze odgrywają istotną rolę w publicznej debacie na temat migracji, praw mniejszości oraz funkcji literatury we współczesnym społeczeństwie.

PISARZE HOLENDERSCY

Yasmine Allas

Urodzona w Somalii, Yasmine Allas przybyła do Holandii w młodym wieku, by zostać aktorką. Po kilku latach pracy ze znanym reżyserem Theu Boermanssem wydała z sukcesem swoją pierwszą powieść. W kolejnej, zatytułowanej „Sześciopalcy Generał”, widać już pierwsze oznaki spotkania różnych kultur, rozumianego nie jako ich zderzenie, ale raczej jako proces uczenia się o „tym innym”, tak jak w „Tym Innym” Ryszarda Kapuścińskiego. Yasmine Allas przygląda się korzyściom bycia imigrantem, nie zapominając jednak przy tym o bólu niemożności powrotu do ojczystego kraju. Somalia nie jest już jednością. Yasmine Allas w istotny sposób i na wiele sposobów zachęca do debaty nad problematyką migracji, zagadnieniem rozdroży.

W artykule „Bezdomna a jednak w domu” pisze o losie swojej rodziny znajdującej schronienie w Holandii i o zmieniającej się postawie Holendrów wobec imigrantów. Yasmine Allas bierze częsty udział w debatach i spotkaniach, pisze artykuły prasowe na temat problemu migracji. Fragment jej nowej powieści, której publikacja odbędzie się w październiku 2009, będzie przetłumaczony i opublikowany w znanym miesięczniku „Odra”. Ten sam tekst otrzyma publiczność festiwalu.

Vamba Sherif

Urodzony w Liberii, młodość spędził w Kuwejcie, gdzie jego ojciec był wykładowcą na uniwersytecie. Po wybuchu wojny w Zatoce Perskiej, Vamba wraz z rodziną musieli opuścić kraj, chroniąc się w Syrii. Jego rodzice wrócili do ogarniętej wojną domową Liberii. Vamba przyjechał do Holandii, gdzie studiował prawo międzynarodowe.

W 1999 roku ukazuje się pierwsza powieść Vambę „Ziemia ojców”, opowiadająca o ustanowieniu państwa Liberii przez uwolnionych niewolników przybyłych ze Stanów Zjednoczonych. Druga powieść, „Królestwo Szeby” to ciekawy obraz rodziny afrykańskich imigrantów żyjącej w małym miasteczku w Holandii. Mąż czuje nadal nostalgię i tęskni za życiem w Afryce; żona dostrzega natomiast nowe możliwości bycia w nowym kraju, szuka szczęścia dla rodziny. Vamba Sherif to myśliciel wędrowny, mieszkał już w wielu krajach, włada wieloma językami. Już po wojnie domowej w Liberii, pracował tam jako reporter radiowy. Bierze udział w wielu debatach i spotkaniach literackich, na których jako pisarz afrykański zamieszkały w kraju europejskim wypowiada się na temat migracji. Obecnie pracuje nad nową powieścią, a inne jego książki ukażą się wkrótce w nowych przekładach. Przetłumaczony fragment jego powieści „Ziemia ojców” wydrukuje miesięcznik „Odra”.

Al Galidi

Od dziewięciu lat mieszka w Holandii. Urodził się w południowym Iraku w 1971 roku; nie zna jednak dokładnej daty, bo, jak mówi, „na pustyni nie obchodzi się urodzin.” Jako dziecko chciał grać na skrzypcach. Ojciec kupił mu instrument, ale w wiosce nie było nauczyciela muzyki. Al pomyślał, że mógłby grać na skrzypcach słowami i jako ośmiolatek zaczął pisać wiersze. Potem studiował inżynierię lądową w Arbil w północnym Iraku.

Wyjechał z kraju i w 1998 roku przyjechał do Holandii, ubiegając się o azyl. Jego opowiadanie 'February in Schiphol' ("Luty w Schiphol") jest oparte na osobistym doświadczeniu. Na swojej stronie internetowej pisze, że jako ubiegającemu się o azyl, nie pozwalano mu "pracować, podróżować ani myśleć". Nauczył się więc holenderskiego i ponownie zaczął pisać – za co dziękuje Urzędowi Imigracyjnemu i Ministerstwu Sprawiedliwości w Holandii. Wydał szereg powieści i utworów poetyckich; jest też autorem artykułów prasowych.

PISARZE POLSCY

Olga Tokarczuk

To jedna z najważniejszych i najbardziej uznanych autorek w Polsce. Wielokrotnie nagradzana; jej prace przetłumaczono na ponad dwadzieścia języków. Dużo podróżowała po świecie zachodnim, była w Chinach, Malezji, Syrii. Od ponad pół roku mieszka w

Holandii. Bierze żywy udział w dyskusjach na temat migracji. Nowa powieść Olgi Tokarczuk, „Bieguni”, zwycięzca prestiżowej nagrody literackiej NIKE, to opowieść o ludziach, którzy przenoszą się z miejsca na miejsce oraz wyraz fascynacji autorki ludzkim wędrowaniem. Rodzina Olgi Tokarczuk przybyła do Polski po II Wojnie Światowej, z terenu obecnej Ukrainy. Ostatnio dowiedziała się, że część jej ukraińskiej rodziny przeniosła się do Francji.

Olga powiedziała, że Jelenia Góra jest znakomitym miejscem na spotkanie z pisarzami imigrantami z różnych krajów; rozpocznie Festiwal swym esejem o migracji.

Natasza Goerke

Urodziła się w Poznaniu; studiowała polonistykę i filologię indyjską. Od połowy lat 80. mieszka w Niemczech, ale jeździ też często do Nepalu i Tybetu, gdzie bada tamtejszą kulturę, historię i język. Jest autorką krótkich

filozoficznych opowiadań zabarwionych absurdem, w których pokazuje, że ludzie mogą się mylić co do tego, co uważają za prawdę. Tłumaczenia jej utworów ukazują się w języku angielskim, niemieckim i innych. Natasza Goerke współtworzy wielką polską tradycję literatury emigracyjnej, dzieląc się dużą wiedzą na temat innych kultur i religii.

Ignacy Karpowicz

Urodził się na północnym wschodzie Polski. Już w młodości zetknął się z różnorodnością kultur i religii. Pisarz, tłumacz, podróżnik. Długi czas mieszkał w Etiopii, studiując jej kulturę i język; tłumaczy z języka amharskiego. Swe podróże po Etiopii opisuje w powieści „Nowy kwiat cesarza (i pszczoły)”, starając się przybliżyć historię, kulturę i życie codzienne tego egzotycznego kraju. Mieszkał również w Kostaryce; jest tłumaczem z języka hiszpańskiego. W swych utworach Ignacy Karpowicz prezentuje dystans wobec świata i rzeczywistości kreślonych często przez stereotypy i fałsz; interesuje go dialog z pisarzami z krajów uważanych często za egzotyczne. Jego powieść „Gesty” jest w tym roku nominowana do nagrody literackiej NIKE.

ROZDROŻE A MIT

Literatura transgraniczna prowadzi czytelnika na rozdroże

Rozdroże to dosłownie skrzyżowanie, spotkanie się dróg. Może też oznaczać trudną sytuację albo czas na podjęcie kluczowej decyzji. Jako metafora, słowo to może jednak oznaczać dowolne miejsce, zdarzenie lub pole do spotkań i wymiany między ludźmi. Rozdroże ma ogromne znaczenie w religiach, folklorze i tradycjach wielu kultur.

Rozdroże jest ziemią niczyją, nie należy do nikogo, dlatego właśnie stanowi doskonale miejsce do odprawiania rytuału. To miejsce „pomiędzy światami”, w którym dojść może do niecodziennych zjawisk i do spotkań z nadprzyrodzonymi duchami. Symbolicznie, jest punktem bliskiego spotkania dwóch rzeczywistości, obrazem progu czy przedsionka, miejscem dosłownie „ni tu, ni tam”.

W większości kultur rozdroże to ważne miejsce spotkań z siłami transcendentnymi (bogowie, duchy, zmarli).

Ścisłe wiąże się z symboliką drzwi, oznacza bowiem także konieczność przejścia w to, co nowe, z jednego etapu na drugi. By zyskać przychylność bogów albo duchów, stawiano na rozdrożach kamienie, obeliski, ołtarze. W całej Europie rozdroża uważano za miejsca spotkań czarownic, miejsca złych demonów albo bogów płodności. Chrześcijanie stawiali na nich krzyże i kapliczki poświęcone Matce Boskiej oraz świętym. Wśród wielu plemion afrykańskich symbolika rozdroża odgrywa ważną rolę w rytuałach ku czci Elegby jako pośrednika między bogami a ludźmi. W mitologii greckiej to właśnie na rozdrożu Edyp zabija swojego ojca. Grecy składali ofiary Hekate, opiekunce rozstajnych dróg, blisko związanej z tematyką śmierci i macierzyństwa, bogini duchów i magii.

CROSSROADS FESTIVAL

FESTIWAL „ROZDROŻA”

ORGANIZACJA I KONTAKT

- Fundacja Nemo, Międzylesie 5
58-512 Stara Kamienica

tel. 075-7693605 nemoland@op.pl

www.nemoland.org

Peter Spruijt tel. (0031-20) 6238184

albo (0031) 06-53604513

- Stow. Kulturalne Góry Babel

Ad van Rijsewijk i Olga Tokarczuk.

tel. 074-8451714

CELE

Festiwal „Rozdroża” organizuje Fundacja Nemo oraz Stowarzyszenie „Góry Babel”, we współpracy z Kolegium Karkonoskim, Książnicą Karkonoską, Jeleniogórskim Centrum Kultury, Gminą Stara Kamienica oraz holenderską Fundacją Anny Frank. Cele:

1. Promocja Jeleniej Góry jako kulturalnego rozdroża oraz ośrodka kultury migracyjnej
2. Dyskusja na temat znaczenia autorów transgranicznych w Europie
3. Wymiana kulturalna Holandii i Polski ze szczególnym uwzględnieniem literatury
4. Pragniemy, by Festiwal nie był jedynie prezentacją i pokazem, ale stanowił impuls do dyskusji, rozważań, warsztatów i przedstawień.

HOLENDRSKIE NEMO W POLSCE

Ze względu na migracje oraz obfitość ukrytych znaczeń, tereny Jeleniej Góry i okolic stały się dosłownie „miejszem pomiędzy”, ziemią niczyją a wszystkich witającą. Dlatego też holenderskie stowarzyszenie wędrowców Nemo przybyło do Polski i założyło w Starej Kamienicy „Nemoland” (dosłownie: ziemię niczyją) jako rozdroże dla wzajemnych spotkań różnych kultur, szczególnie Polski i Holandii. Dla Nemo wędrowanie to metafora powolnego odczytywania i pisania wewnętrznego krajobrazu, cieszenie się naturą i po prostu chodzenie, a na rozdrożu wybór „nieznanej ścieżki” zamiast szerokich dróg wiodących nas do ustalonych znaczeń.